

С. Я. Крамар,
аспірант кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2478-1421>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.17.247

ІНВЕСТИЦІЙНІ БАР'ЄРИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ У СФЕРІ ЕКОТУРИЗМУ УКРАЇНИ

S. Kramar,
Postgraduate student of the Department of International Tourism
and Hotel Business, Western Ukrainian National University

INVESTMENT BARRIERS AND WAYS TO OVERCOME THEM IN THE FIELD OF ECOTOURISM IN UKRAINE

Дослідження спрямоване на висвітлення ключових інвестиційних обмежень у сфері екотуризму України та запропонування практичних кроків їх подолання. Застосовано системний і структурно-функціональний підходи; порівняльний аналіз нормативної бази природно-заповідного фонду; опрацювання офіційних статистичних повідомлень; ризик-скринінг безпекових обмежень; індикативне пріоритезування проєктів на 2025—2027 рр. Діагностика поточного стану засвідчила асиметрію розвитку: формально невисокий показник "заповідності" (6,94 % на 01.01.2025) поєднується з відновленням попиту (+30 % відвідуваності заповідних парків у 2024 р. Визначено ризики, що безпосередньо впливають на доступ і страхування (мінна небезпека, наслідки підриву Каховської ГЕС, закриття цивільної авіації), — звідси різна "готовність" регіонів до інвестицій. Сформовано прикладну матрицю пріоритетних дій по областях на 2025—2027 рр.: мережі еко-стежок із квотуванням і системами бронювання, візитер-центри на умовах концесії, локальні очисні споруди для садиб і кемпінгів, протипожежні рішення для болотних і лісових маршрутів, регламенти відвідування чутливих територій, інформаційні протоколи з мінної безпеки; для прифронтових і окупованих територій — планування після деокупації та розмінування. Запропонована діагностика та обласна "дорожня карта" забезпечують основу для технічних завдань, регіональних програм.

Ecotourism in Ukraine in the context of war and reconstruction is gaining special importance as a tool for preserving natural resources and at the same time as a potential factor for economic growth in regions. The study aims to highlight key investment constraints in the ecotourism sector of Ukraine and propose practical steps to overcome them. Systemic and structural-functional approaches were applied; comparative analysis of the regulatory framework of the NPF; processing of official statistical reports; risk screening of security constraints; indicative prioritization of projects for 2025—2027. Diagnostics of the current state showed an asymmetry of development: a formally low indicator of "reserve status" (6.94% as of 01.01.2025) is combined with a recovery in demand (+30% of visits to reserve parks in 2024). In the central and western regions of Ukraine, there is an increase in tourist fees, which is explained by the concentration of safer routes and a more developed tourist

infrastructure. Risks that directly affect access and insurance have been identified (mine danger, consequences of the Kakhovka HPP explosion, closure of civil aviation), hence the different "readiness" of regions for investments. An applied matrix of priority actions by region for 2025–2027 has been formed: networks of eco-trails with quotas and reservation systems, visitor centers under PPP/concession conditions, local treatment plants for estates and campsites, fire prevention solutions for swamp and forest routes, regulations for visiting sensitive areas, information protocols on mine safety; for frontline and occupied areas — planning after de-occupation and demining. The proposed diagnostics and regional "road map" provide the basis for technical tasks, regional programs. The conclusions show that the main investment barriers in the field of ecotourism in Ukraine remain a combination of security risks (mining, occupation of certain territories, closed airspace), imperfect infrastructure and fragmentation of regulatory mechanisms for managing protected areas.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, відвідувачі, ландшафти, тваринний і рослинний світ, екологічні маршрути, стежки, садиби, державна підтримка.

Key words: nature reserve fund, visitors, landscapes, fauna and flora, ecological routes, trails, estates, state support.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Попри воєнний стан і постійні ризики, екотуризм в Україні поступово повертався у поле публічної політики та в інвестиційні програми. Статистика Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів засвідчила помітний приріст: у 2024 р. відвідуваність національних парків зросла приблизно на 30%, тоді як власні надходження природно-заповідного фонду (далі — ПЗФ) піднялися на 14% порівняно з 2023-м. [1]. Можна вважати, що це не лише ознака стійкого попиту, а й сигнал того, що туристична мобільність, яка зараз все ще обмежена, зберігає інерцію розвитку.

Відповідно до законодавства природно-заповідний фонд України — ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища [2].

Разом із тим, екологічно-туристичний потенціал нашо́вхувався на безпрецедентний бар'єр — міну небезпеку. Україна належить до найбільш замінованих держав світу; дані національної платформи з розмінування та міжнародних організацій підтверджують масштаб уражених територій [3]. Це означає прямий вплив на доступність маршрутів, логістику, страхування й, зрештою, на готовність інвесторів входити в сектор.

Макроекономічний контекст задавав рамку ще більш жорстку. Оцінка відновлення економіки України (RDNA4) становила близько \$524 млрд. на десятирічний період [4]. За такої конкуренції за фінансові ресурси інвестиції в рекреаційні проєкти мали доводити свою пріоритетність і стратегічну доцільність. Це формує новий рівень вимог до інституційного супроводу, економічної аргументації та ризик-менеджменту у сфері екотуризму.

Отже, актуальність обумовлена суперечністю між зростаючим попитом на екотуристичні послуги та наявними інвестиційними бар'єрами, що стримують реалізацію потенціалу цієї сфери в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сучасні наукові дослідження екотуризму в Україні відображають різні, але взаємодоповнюючі підходи до оцінки його стану та перспектив. Так, автори С. Бардаш і Д. Черниш [5], І. Замула і Д. Кирилюк [6], а також К. Нікітенко [7] зосереджуються на базових дефініціях і проблемах становлення екотуризму, підкреслюючи системні бар'єри: від нестачі інфраструктури й слабого брендингу регіонів до недостатньої інституційної підтримки. Їхні висновки схожі: без чіткої державної політики і належного управління екотуризм залишатиметься маргінальним сегментом у туристичній індустрії.

Іншу площину дискурсу представляють науковці К. Доділова та ін. [8] та Н. Пати́ка, Д. Гловацький, В. Васи́ленко [9]. Перші аналізують український екотуризм у світовому контексті й підкреслюють потребу гармонізації з міжнародними стандартами сталого розвитку. Другі звертають увагу на соціально-економічний ефект: з одного боку, екотуризм стимулює місцеві громади, створює робочі місця й нові джерела доходів, а з іншого може призвести до перевантаження екосистем, якщо відсутні належні регуляторні механізми. Таким чином, обидва напрями вказують на потребу системного поєднання екологічних, економічних та соціальних інструментів у політиці розвитку.

Нарешті, практичні інструменти розвитку висвітлюють В. Токарева і К. Горюнова [10], Б. Шулі́ка, Ю. Сержантова, Л. Денищенко [11] та А. Глу́щенко і Д. Рудоманов [12]. Вони пропонують конкретні рішення: створення рекреаційних комплексів, розвиток екологічних маршрутів, систем обмеження та моніторингу відвідуваності, а також екологічної освіти. Спільною є думка про те, що в умовах війни та майбутнього відновлення саме локальні ініціативи, підтримані сучасними управлінськими підходами та партнерством держави й при-

Таблиця 1. Обласний зріз бар'єрів і "ніш" екотуризму (станом на 2024–2025, авторська інтерпретація)

Область	Ключові бар'єри	Можливі ніші/пріоритетні продукти	Безпека/доступ (індикативно)
Вінницька	Фрагментація лісів; слабка бренд-комунікація	Подільські каньйони, агро-еко садиби, веломаршрути	контрольований
Волинська	Прикордонні обмеження; сезонність	Шацький НПП, озерні маршрути, birdwatching	контрольований
Дніпропетровська	Інфраструктурні пошкодження, близькість до загроз	Долина Орлі (обережно), урбан-еко стежки	підвищений ризик
Донецька	Бойові дії/окупація частини територій	Екотуризм наразі не рекомендований	високий ризик
Житомирська	Поліські пожежні ризики; логістика	Поліські болота, лісові треки	контрольований
Закарпатська	Перевантажені «топи»; обмежена каналізація у селах	«Синевир», Боржава, термальні курорти	контрольований
Запорізька	Часткова окупація; замінування	Можливе планування після стабілізації	високий ризик
Івано-Франківська	ерозія стежок; сміття	Чорногора, Горгани, гуцульська спадщина	контрольований
Київська (обл.)	Тиск субурбанізації; лісові пошкодження 2022	Канівський НПП, Дніпрові острови	контрольований
м. Київ	Перенасичення локацій; транспортні обмеження	Еко-стежки, просвітницькі центри	контрольований
Кіровоградська	Низька впізнаваність	Степові заказники, етно-еко	контрольований
Луганська	Бойові дії/окупація	Інвестиційна пауза	високий ризик
Львівська	Сезонні піки; навантаження на ПЗФ	«Сколівські Бескиди», печери, еко-музеї	контрольований
Миколаївська	Мінна небезпека; берегова ерозія	Тилігульський ландшафтний парк (з обмеженнями)	підвищений ризик
Одеська	Морські міні; періодичні заборони купання	Дністровський ПЗ, лиманні маршрути (за рішеннями ВА)	підвищений ризик
Полтавська	Слабка подієвість; річкові береги	НПП «Пирятинський», байдаринг	контрольований
Рівненська	Болота/пожежі; слабе бренд-оформлення	Рівненський ПЗ, бурштинові стежки (просвітництво)	контрольований
Сумська	Прикордонний ризик; обмеження доступу	Деснянсько-Старогутський НПП	підвищений ризик
Тернопільська	Тиск на печери; сміття	Дністровський каньйон, спелео	контрольований
Харківська	Небезпека обстрілів; замінування	Післявоєнне планування	високий ризик
Херсонська	Окуповані/прифронтові території; Каховська катастрофа	Відкладено до деокупації та розмінування	високий ризик
Хмельницька	Дробна пропозиція; потреба в хабі сервісів	Нацпарки Поділля, Мале Полісся	контрольований
Черкаська	Розірваність продукту; слабкий маркетинг	Канівські кручі, Росава	контрольований
Чернівецька	Локальна перевантаженість Хотину/Буковини	Буковинські Карпати, еко-стежки	контрольований
Чернігівська	Прикордонні ризики, лісові пожежі	Поліські маршрути, Десна	підвищений ризик
АР Крим*	Тимчасово окупована територія	Інвестиції неможливі до деокупації	дуже високий ризик
м. Севастополь*	Тимчасово окупована	-	дуже високий ризик

Джерело: розроблено автором на основі [1–4; 13–18].

ватного сектору, здатні забезпечити сталість та конкурентоспроможність українського екотуризму.

Водночас наявні наукові дослідження залишають відкритими низку прогалин. По-перше, відсутня цілісна діагностика інвестиційних бар'єрів і їхнього просторового прояву на рівні регіонів і областей. По-друге, майже відсутні спроби поєднати академічні оцінки із практичними дорожніми картами запуску проєктів у часовому вимірі післявоєнного відновлення. Саме ці прогалини прагне закрити поточне дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета дослідження полягає у всебічному висвітленні інвестиційних обмежень і окресленні практичних напрямів їх подолання для створення умов сталого розвитку екотуризму в Україні в умовах війни та подальшої відбудови. Завдання дослідження: (1) здійснити діагно-

стику сучасного стану розвитку екотуризму в Україні з урахуванням правових, економічних, інфраструктурних чинників; (2) сформулювати пропозиції щодо першочергових дій у сфері екотуризму на 2024–2026 роки, спрямованих на зменшення інвестиційних ризиків і посилення привабливості галузі для державних і приватних інвесторів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Природно-заповідний фонд України функціонує в межах Закону України "Про природно-заповідний фонд України" [2], який визначає зонування національних природних парків (заповідна, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарська зони). Кожна з цих зон має власний режим охорони й допустимі види використання, зокрема для розміщення малої туристичної інфраструктури.

Станом на 1 січня 2025 року офіційний показник заповідності становив 6,94 % території країни, що залишається нижчим за стратегічні орієнтири уряду [13]. Усвідомлюючи цю диспропорцію, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів у 2025 році оприлюднило пакет законодавчих змін, спрямованих на підвищення ефективності управління ПЗФ [13].

Важливо розуміти, що законодавче поле саме по собі не гарантує розвитку, однак воно створює рамки для відновлення відвідуваності. Уже у 2024 році низка регіонів зафіксувала зростання туристичних потоків: національні парки Закарпаття прийняли понад 170 тис. осіб, з яких близько 149,6 тис. відвідали НПП "Синевир". Податкові дані підтверджують цю тенденцію: у I півріччі 2025 року на Київ та Львівщину припало 43 % загальної туристичного збору, що пояснюється наявністю відносно безпечних маршрутів і розвинених сервісів [14].

Попит, однак, залишається вразливим до зовнішніх обставин. Війна формує безпрецедентні бар'єри для розвитку екотуризму: узбережжя Чорного моря потерпає від дрейфуючих мін (зокрема, 10 серпня 2025 року в Одеській області зафіксовано смертельний випадок) [15], під окупацією перебуває біосферний заповідник "Асканія-Нова" з документованими пошкодженнями, а дельтові системи Дніпра деградують після підриву Каховської ГЕС [16]. У цих умовах інвестиційні ризики переставляють бути гіпотетичними: вони трансформуються у конкретні вимоги до зонування, страхування та організації доступу.

Додатковим фактором, що визначає динаміку екотуризму, є транспортна доступність. Повітряний простір України залишається закритим для цивільних польотів; відповідні NOTAM-и Державіаслужби продовжені на літо-осінь 2025 року, а EASA підтверджує статус України як конфліктної зони. Це зумовлює переорієнтацію туристичних потоків на залізничний та автомобільний транспорт, тоді як перспективні сценарії відновлення авіасполучення передбачають відкриття "точкових" аеропортів у відносно безпечних регіонах, зокрема у Львові.

Врешті, розвиток екотуризму вбудовується у ширший контекст післявоєнного відновлення. Європейський Союз у межах програми "Ukraine Facility" (2024—2027) передбачив до € 50 млрд, серед яких окремий інвестиційний стовп може бути спрямований на рекреаційні проекти [17]. Сукупно ці ресурси створюють можливість формування "зелених" рекреаційних хабів як складових регіональних програм відновлення, які поєднують туризм із модернізацією транспортної інфраструктури, розвитком відновлюваної енергетики, водопостачання та систем поводження з відходами.

Узагальнені характеристики макрорегіонів дають цілісне уявлення про просторову асиметрію екотуристичних бар'єрів. Проте для формування практичних управлінських рішень важливо мати деталізацію на рівні окремих областей, адже саме вони виступають безпосередніми суб'єктами розробки та реалізації туристичних програм. З цією метою здійснено обласний зріз бар'єрів та потенційних "ніш" екотуризму, відображений у табл. 1.

Отриманий обласний зріз засвідчує нерівномірність стартових умов: у контрольованих регіонах (Захід,

Центр, частково Північ) зберігається потенціал розвитку еко-маршрутів і культурно-природної спадщини, тоді як південні й східні області залишаються у стані високих ризиків, що потребує тривалих програм відновлення й розмінування. Прихованим аспектом виступає локальна перевантаженість "топових" локацій (Закарпаття, Івано-Франківщина, Львівщина), що потребує диверсифікації туристичного продукту та просування нових екологічних ніш.

Визначені бар'єри й екологічні ніші окремих регіонів набувають практичного змісту лише за умов деталізації у форматі конкретних кроків. Для цього доцільним є представлення обласної "дорожньої карти" запуску екотуристичних проєктів у 2025—2027 роках. Йдеться не про вичерпний перелік, а про індикативну матрицю, що може використовуватись як основа для формування технічних завдань та регіональних програм розвитку.

В таблиці 2 сформовано добірку пріоритетних кроків у сфері екотуризму за областями України (2025—2027).

Таким чином, запропонована матриця конкретизує вектори розвитку екотуризму на рівні областей, демонструючи можливість запуску малих, але показових проєктів: від мережі еко-стежок і локальних очисних споруд до візитер-центрів та еко-кемпінгів. Прихованим аспектом є те, що більшість кроків у безпечних регіонах мають характер "швидких перемог", тоді як південні та східні області залишаються у форматі планування після деокупації та розмінування. Це означає, що розвиток екотуризму в найближчій перспективі буде концентруватися на Західному, Центральному та частково Північному регіонах, формуючи майданчик для відпрацювання моделей державно-приватного партнерства і грантових механізмів.

ВИСНОВКИ

За результатами першого завдання встановлено, що екотуризм в Україні розвивається нерівномірно, значна частина його потенціалу стримується правовими обмеженнями, інфраструктурними втратами та мінною небезпекою. Попри ці фактори, окремі регіони, насамперед Захід і Центр, демонструють зростання відвідуваності й збереження інтересу до природно-заповідних територій. Це підтверджує, що навіть у складних умовах воєнного часу зберігається сталий попит, який може стати основою для майбутнього відновлення галузі. У межах другого завдання було сформовано пропозиції щодо першочергових дій, що мають практичний характер і можуть бути реалізовані вже у короткостроковій перспективі. Йдеться про розвиток екологічних маршрутів із системою обмежень, створення візитер-центрів, локальних очисних споруд та підтримку еко-садиб через грантові програми. Такі заходи спрямовані на зниження інвестиційних ризиків, покращення умов для туристів та підвищення конкурентоспроможності регіонів у сфері екотуризму.

Література:

1. Урядовий портал. Міндовкілля: У 2024 році було на 30% більше відвідувачів українських нацпарків. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mindovkillia-u-2024>

Таблиця 2. Добірка пріоритетних кроків у сфері екотуризму за областями України (2025–2027, авторська розробка)

№	Область	1-й крок	2-й крок
1	Закарпатська	Мережа сертифікованих еко-стежок з квітками відвідування у «піках».	Розумні стоянки (сміття/санітарія) через PPP на вузлах доступу.
2	Івано-Франківська	Рейнженеринг маршрутів Чорногори з відновленням покриттів.	Локальні очисні для садіб/таборів у міждамбових зонах.
3	Львівська	Система бронювання «Сколівські Бескиди».	Візитер-центри (концесія) на входах у парки.
4	Чернівецька	Буковинські екомаршрути поза «топами».	Пілотний еко-кемпінг (резерв енергії/води).
5	Тернопільська	Спелео-туризм з обмеженням груп і деградаційний моніторинг.	Екомаршрути каньйону Дністра з санітарними вузлами.
6	Волинська	Паспортизація берегів Шацьких озер.	Каналізування садіб (малі очисні, гранти).
7	Рівненська	Болото-треки з протипожежними заходами.	Еко-візитер-центр (PPP) у Поліссі.
8	Житомирська	Лісові маршрути з системою попереджень пожежного ризику.	Байдарингові лінії на Десні.
9	Київська обл./м. Київ	Дніпровські острови: регламенти відвідування, екомоніторинг.	Урбан-еко маршрути (просвітницькі центри).
10	Черкаська	Канівські кручі: протиерозійні заходи стежок.	Вело-кільця з сервісними точками.
11	Полтавська	Байдаринг+орнітологія на Пирятинщині.	Гранти на еко-садиби (очисні).
12	Хмельницька	Подільські парки: інвентаризація стежок/сміття.	Мережа кемпінгів з правилами в ПЗФ.
13	Вінницька	Каньйонні стежки: безпечні оглядові майданчики.	Агро-еко події у міжсезоння.
14	Кіровоградська	Степові заказники: еко-інтерпретація.	Малий візитер-центр (концесія).
15	Чернігівська	Десна: контрольовані старт/фініш зони.	Система оповіщення про ризики.
16	Сумська	Деснянсько-Старогутський: точкові маршрути з супроводом.	Після стабілізації — еко-сади/пасіки як атракції.
17	Миколаївська	Тилігул: орнітологічні вежі поза небезпечними зонами.	Грантові очисні в прибережних селах.
18	Одеська	Дністровський: лиманні маршрути без виходу у море.	Інфо-кампанія про міні ризики.
19	Дніпропетровська	Оріль: екопросвіта, урбан-еко.	Після стабілізації — річкові кемпінги.
20	Харківська/Донецька/Луганська/Запорізька/Херсонська	Планування після деокупації/розмінування.	-
21	АР Крим/Севастополь	Немає доступу.	-

Джерело: розробка автора.

rotsi-bulo-na-30-bilshe-vidviduvachiv-ukrainskykh-natsparkiv

2. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII поточна редакція від 04.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/#Text>

3. Demine. National Mine Action Platform. 2025. URL: <https://demine.gov.ua/en>

4. World Bank; Government of Ukraine; European Union; United Nations. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). 2025. 195 с. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>

5. Бардаш С., Черниш Д. Сутність екологічного туризму та його зміни в умовах сталого розвитку. Scientific Collection "InterConf", 2023. № 152, р. 482—488. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/3204>

6. Замула І. В., Кирилюк Д. Р. Розвиток екологічного туризму в Україні. Економіка, управління та адміністрування. 2023. № 2 (104). DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-3-9](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-3-9)

7. Никітенко К. Розвиток екотуризму в Україні: потенціал та проблеми. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2023. (15). С. 259—263. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32>

8. Dodilova K., Zhuchenko V., Krasavtseva L., Vasylyshyn V. Modern aspects of development of world and Ukrainian ecotourism. E3S Web of Conferences, 587, 05001 (2024). DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202458705001>

9. Патица Н.І., Гловацький Д.В., Василенко В.А. Соціально-економічний вплив екотуризму на регіональний розвиток: висвітлення позитивних і негативних аспектів. Академічні візії. 2024. Вип. 32. С. 212—224. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1228>

10. Токарева В., Горюнова К. Розвиток екотуризму в Україні: роль рекреаційних комплексів у залученні туристів та збереження екосистеми. Економіка та суспільство. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-62>

11. Шуліка Б., Сержантова Ю., Денищенко Л. Еко-туризм: збалансований підхід до відвідування природних місць та його вплив на природні ресурси. Економіка та суспільство. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-82>

12. Глущенко А., Рудоманов Д. Розвиток екотуризму в Україні. Економічний простір. 2024. (189). С. 119—122. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-22>

13. Міндовкілля. Аналіз регуляторного впливу проекту Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про природно-заповідний фонд України"

щодо підвищення ефективності створення та управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду".

14. Управління туризму та курортів Закарпатської ОВА. У 2024 році національні природні парки Закарпаття відвідали понад 170 тис. туристів. 13 січня 2025. URL: <https://zaktour.gov.ua/u-2024-rotsi-natsionalni-pryrodni-parky-zakarpattia-vidvidaly-ponad-170-tys-turystiv/>

15. Державна податкова служба України. Київ та Львівщина — найпопулярніші туристичні регіони: в їхніх бюджетах 43 % всього туристичного збору за півріччя 2025. 2025. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentri/novini/917917.html>

16. Terajima, A. 3 killed by sea mine explosions at beaches in Odesa Oblast. Kyiv Independent. 2025. URL: <https://kyivindependent.com/3-killed-by-mines-at-beaches-in-odesa-oblast/>

17. Василюк О.В. та ін. Знищення Каховського водосховища: наслідки для довкілля. Серія "Метаморфози Великого Лугу", випуск 1. Упорядник: В.В. Колодежна, О.В. Василюк. Чернівці: Друк Арт, 2025. 112 с. URL: <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/znyshhennya-kahovskogo-vodoshovyshha-naslidky-dlya-dovkilliya-2025.pdf>

18. European Commission. The Ukraine Facility: supporting Ukraine's recovery, reconstruction, and path towards EU accession. URL: 2025. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en

References:

1. Government Portal of Ukraine (2024), "In 2024, the number of visitors to Ukrainian national parks increased by 30%", Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/mindovkillia-u-2024-rotsi-bulo-na-30-bilshe-vidviduvachiv-ukrainskykh-natsparkiv> (Accessed 18 Aug 2025).

2. Verkhovna Rada of Ukraine (1992), Law of Ukraine "On the Nature Reserve Fund of Ukraine", Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/#Text> (Accessed 18 Aug 2025).

3. Demine (2025), "National Mine Action Platform", Available at: <https://demine.gov.ua/en> (Accessed 18 Aug 2025).

4. World Bank; Government of Ukraine; European Union; United Nations (2025), "Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4)", Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf> (Accessed 18 Aug 2025).

5. Bardash, S. and Chernysh, D. (2023), "The essence of ecological tourism and its changes in conditions of sustainable development", Scientific Collection "Inter-Conf", [Online], vol. 152, pp. 482—488, Available at: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/3204> (Accessed 18 Aug 2025).

6. Zamula, I.V. and Kyrlyuk, D.R. (2023), "Development of ecological tourism in Ukraine", Economics, Management and Administration, [Online], vol. 2 (104), pp. 3—9. [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-3-9](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-3-9) (Accessed 18 Aug 2025).

7. Nikitenko, K. (2023), "Development of ecotourism in Ukraine: Potential and challenges", Tavriyskyi Scientific

Bulletin. Series: Economics, [Online], vol. 15, pp. 259—263. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32> (Accessed 18 Aug 2025).

8. Dodilova, K. Zhuchenko, V. Krasavtseva, L. and Vasylyshyn, V. (2024), "Modern aspects of development of world and Ukrainian ecotourism", E3S Web of Conferences, [Online], 587, 05001. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202458705001>.

9. Patyka, N.I. Hlovatskyi, D.V. and Vasilenko, V.A. (2024), "Socio-economic impact of ecotourism on regional development: Highlighting positive and negative aspects", Akademichni vizii, [Online], vol. 32, pp. 212—224, Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1228> (Accessed 18 Aug 2025).

10. Tokareva, V. and Horiunova, K. (2025), "Development of ecotourism in Ukraine: The role of recreational complexes in attracting tourists and preserving ecosystems", Economics and Society, [Online], vol. 71. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-62>.

11. Shulika, B. Serzhantova, Yu. and Denyshchenko, L. (2023), "Ecotourism: A balanced approach to visiting natural places and its impact on natural resources", Economics and Society, [Online], vol. 57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-82>.

12. Hlushchenko, A. and Rudomanov, D. (2024), "Development of ecotourism in Ukraine", Economic Space, [Online], vol. 189, pp. 119—122. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-22>.

13. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2025), "Regulatory impact analysis of the draft Law of Ukraine 'On Amendments to the Law of Ukraine 'On the Nature Reserve Fund of Ukraine'', Available at: <https://mepr.gov.ua/> (Accessed 18 Aug 2025).

14. Zakarpattia Regional State Administration, Department of Tourism and Resorts (2025), "In 2024, national parks of Zakarpattia were visited by over 170,000 tourists", Available at: <https://zaktour.gov.ua/u-2024-rotsi-natsionalni-pryrodni-parky-zakarpattia-vidvidaly-ponad-170-tys-turystiv/> (Accessed 18 Aug 2025).

15. State Tax Service of Ukraine (2025), "Kyiv and Lviv regions are the most popular tourist destinations: 43% of the total tourist tax was collected there in the first half of 2025", Available at: <https://tax.gov.ua/media-tsentri/novini/917917.html> (Accessed 18 Aug 2025).

16. Terajima, A. (2025), "3 killed by sea mine explosions at beaches in Odesa Oblast", The Kyiv Independent, Available at: <https://kyivindependent.com/3-killed-by-mines-at-beaches-in-odesa-oblast/> (Accessed 18 Aug 2025).

17. Vasyliuk, O.V. (2025), "Destruction of the Kakhovka reservoir: Environmental consequences. Series 'Metamorphoses of the Great Meadow,' vol. 1", Chernivtsi: Druk Art, Available at: <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/znyshhennya-kahovskogo-vodoshovyshha-naslidky-dlya-dovkilliya-2025.pdf> (Accessed 18 Aug 2025).

18. European Commission (2025), "The Ukraine Facility: Supporting Ukraine's recovery, reconstruction, and path towards EU accession", Available at: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en (Accessed 18 Aug 2025).

Стаття надійшла до редакції 23.08.2025 р.